

**ПРИНЦИП СПІВУПРАВЛІННЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА
ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ**

*Ковальова О.В., к.е.н., с.н.с., докторант
ННЦ „Інститут аграрної економіки”*

Стаття присвячена проблемі удосконалення організації системи управління розвитком АПВ в Україні. У статті досліджено питання імплементації принципу співуправління, визначено рівні його формування і реалізації, в тому числі невирішені практичні питання – розвиток самоврядування та державно-приватного партнерства, кластерний підхід до організації розвитку АПВ.

The paper deals with the problem of improvement of agriculture management system in Ukraine. The issues of the co-management principle incorporation are explored by the author. The levels of its formation and implementation, including unresolved practical issues – the development of self-government (NGOs), public-private partnerships, cluster development of agriculture are determined in the paper.

Постановка проблеми. Модель управління розвитком агропромислового виробництва є проекцією форми взаємодії бізнесу і влади, що переважно визначається прийнятою і втілюваною у практику концепції ролі і місця держави в економіці: від принципу „невтручання” до директивного управління економічними процесами. Трансформаційні зміни соціально-економічної системи України в напрямі імплементації принципів ринкового господарювання внесли значні корективи в організацію аграрної економіки, значною мірою змінивши роль, активність та ініціативність суб’єктів господарювання. Водночас наявність певної інерційності системи управління розвитком агропромислового виробництва в процесі впровадження і прийняття змін визначає необхідність провадження подальших заходів з її адаптації до сучасних економічних реалій та збалансування інтересів у системі „державо-бізнес-громада”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для української науки питання налагодження взаємодії держави і бізнесу в сфері управління розвитком агропромислового виробництва за ринкових умов є відносно новим, зумовленим вимогою часу і потребами учасників господарсько-економічних процесів. Дана проблематика знайшла своє широке відображення у працях Кропивко М.Ф., Міненко М.А., Молдаван Л.В., Юшин С.О. та ін. Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються теоретичні аспекти представлення інтересів учасників системи „державо-бізнес-громада” в сфері управління розвитком агропромислового виробництва в частині визначення єдиної вихідної позиції формування практичних заходів із становлення змішаної системи управління, що й зумовило мету даної публікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження інституту управління країн з розвиненою аграрною економікою свідчить про реалізацію головним чином моделі змішаного управління, що передбачає формування двох зустрічних векторів прийняття управлінських рішень: „знизу-вгору” як ініціативи і відповідальності аграрного бізнесу, а також „зверху-

вниз” як втілення державних пріоритетів розвитку агропромислового виробництва. Це відповідає моделі регульованої ринкової економіки, яка також запроваджується в Україні.

Надмірна відносна централізація точок прийняття управлінських рішень у сфері агропромислового виробництва, притаманна системі державного управління, не дозволяє повною мірою задіяти потенціал підприємницького та громадського секторів управління. Відмінності в суб'єктах та цілях прийняття рішень щодо різних аспектів розвитку агропромислового виробництва в сучасній системі управління аграрною економікою вимагає приведення до спільного знаменника шляхом знаходження спільної єдиної методологічної основи організації процесу їх прийняття і реалізації. Даній вимозі відповідає принцип співуправління як принцип організації системи управління, що можна застосувати у сфері вирішення фінансових, господарсько-економічних, функціональних, організаційно-структурних та інших питань функціонування та розвитку агропромислового виробництва.

Під реалізацією принципу співуправління ми розуміємо здійснення процесу управління таким чином, що вплив на сферу агропромислового виробництва та агропродовольчого ринку для приведення їх у стан відповідно до визначених цілей і необхідних параметрів здійснюється шляхом спільного прийняття та реалізації управлінських рішень трьома секторами управління, представленими органами державної влади, бізнес-структурами та громадськими організаціями за різного співвідношення функціональних і владних компетенцій між ними.

Можливість провадження принципу співуправління на практиці, ефективність його реалізації, реальні форми і механізми, які він знаходить, залежать, насамперед, від менталітету нації, традицій самоорганізації в суспільстві та економіці, розвитку неформальних інститутів управління, тобто від позиціонування у свідомості населення країни ролі держави в регулюванні економічних і суспільних процесів, а також сприйняття участі в управлінні господарською сферою на мезо- та макрорівні громадських і організацій суб'єктів господарської діяльності (рис. 1).

Ментальні характеристики нації визначають найзагальніші можливі риси реалізації принципу співуправління в частині співвідношення повноважень і ролей організацій, що представляють сектори державного, підприємницького та громадського управління.

Наступним зрізом, що визначає логіку побудови системи управління, її функціонування та можливий комплекс заходів щодо реалізації прийнятих управлінських рішень, є концептуальний. Даній рівень визначається сукупністю факторів, що надають конкретних обрисів практичному втіленню принципу співуправління, і включає в себе зафіксовану в нормативно-правовому полі систему поглядів, виражену в певних термінах, положеннях, заходах. Положення нормативно-правових актів для виконавчої гілки влади системи управління розвитком агропромислового виробництва є орієнтирами і правилами, згідно з якими відбувається організація і побудова самої системи управління та її функціонування.

Реалізація концептуальної підсистеми принципу співуправління відбувається в двох різних предметних сферах, які знаходять на практиці цілком конкретні форми взаємодії держави та бізнесу.

Перша сфера – організаційна, в якій визначаються організаційні структури, функціональні повноваження, способи ухвалення і закріплення спільних рішень організацій трьох секторів економіки.

Друга сфера – економічно-господарська, де знаходять місце способи регулювання агропромислового виробництва та агропродовольчого ринку, форми організації виробництва і просування на ринок сільськогосподарської продукції та продовольства, методи розподілу фінансово-господарських ризиків між організаціями-представниками секторів управління. При цьому зміст характеристик реалізації принципу співуправління в економічно-господарській сфері є похідною від форм його реалізації в організаційній сфері.

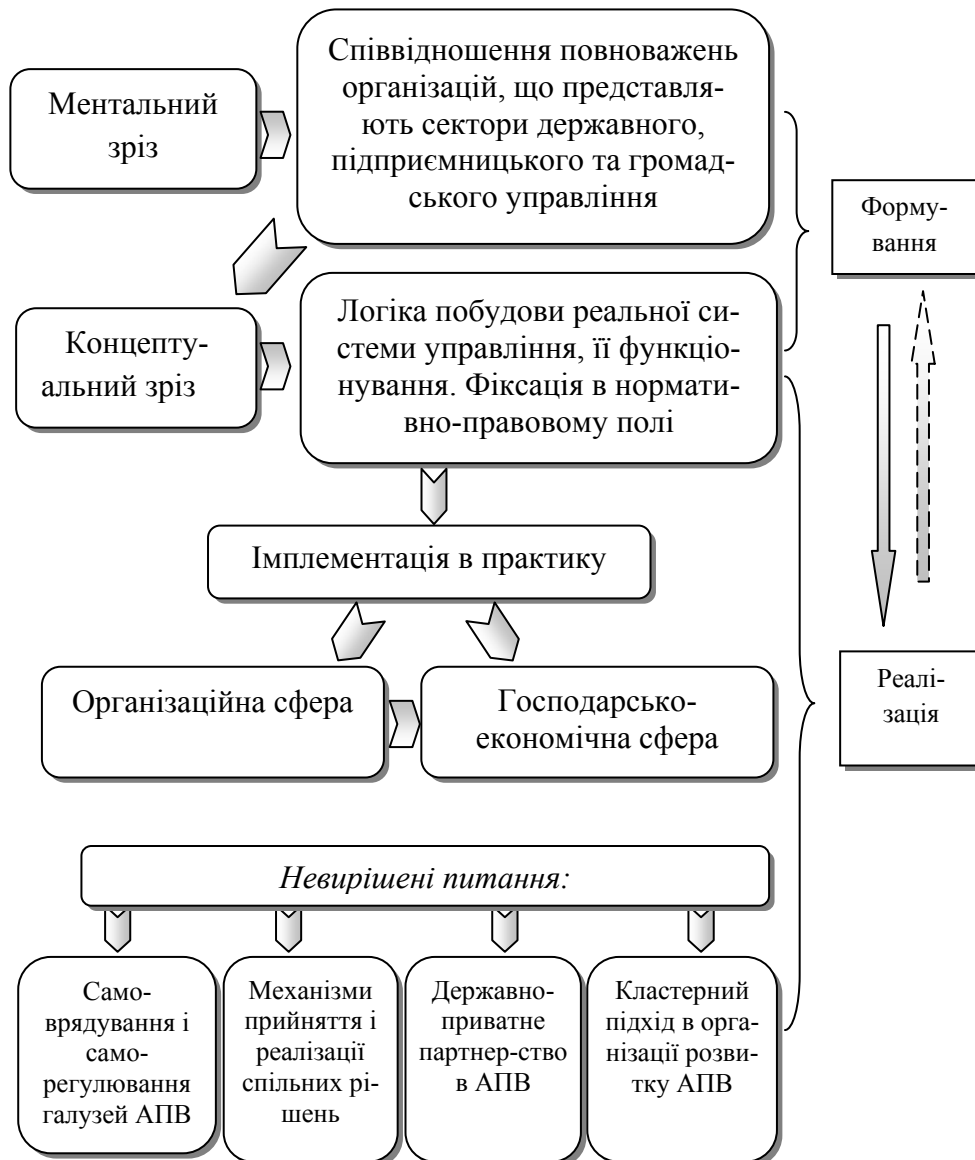

Рис. 1. Рівні формування параметрів і реалізації принципу співуправління в сфері агропромислового виробництва України

На кожному з рівнів (див. рис.1) відбувається деталізація умов попереднього рівня реалізації принципу співуправління в сфері агропромислового виробництва України: від загальних рис на ментальному зрізі до конкретних механізмів на найнижчому, практичному. Причому умовою переходу від одного рівня до іншого є наукове рішення раціональних методів, схем та механізмів реалізації попереднього етапу (зрізу).

В Україні система управління аграрною економікою зазнає структурно-функціональні видозміни в напрямі збалансування векторів централізації-децентралізації. Проте дані процеси носять несистемний характер і можливі переваги використання сильних сторін секторів бізнес- і громадського управління, як-от підприємницький людський і матеріально-фінансовий капітал, не знаходять використання в повній мірі. Разом з тим, розширення предметних сфер і необхідна логічна завершеність застосування принципу співуправління в агропромисловому виробництві набуває все більшої актуальності в силу підвищення конкурентності середовища на ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

Імплементация принципу співуправління залежить від сформованих різного роду передумов. Як вже зазначалося вище, до таких умов відносяться риси менталітету нації, схильність до участі у спільних діях, кооперації, самоорганізації і сприйняття ролі і ступеня впливу держави на суспільно-економічне життя.

Іншим важливим чинником є політичний, а саме: стабільність, передбачуваність політико-економічних рішень і послідовність у їх реалізації, тіснота зв'язків та якість участі соціоекономічної системи держави в міжнародних організаціях, глобалізаційних та інтернаціоналізаційних процесах.

Економічні умови включають у себе показники макроекономічної стабільності та розвитку, наявність і обмеженість фінансових ресурсів у бюджетах різних рівнів, а також у підприємницьких структурах, рівень життя населення; комбінацію організаційно-економічних способів, важелів і методів державного та регіонального регулювання аграрної економіки, а також комплекс факторів ринкового середовища – конкурентність, обсяги ринкового попиту та пропозиції, стан інфраструктури ринку, можливість і складність доступу на зовнішні ринки продукції сільського господарства і продовольства. До даної групи також можна віднести ступінь відкритості економіки і стійкість до зовнішніх впливів.

Якість інституційного середовища включає наявність адекватної нормативно-правової бази, а також ефективність і послідовність її реалізації, рівень корупції та корпоративної культури, розвиток і якість формальних і неформальних інститутів управління аграрною економікою.

Істотним серед передумов застосування принципу співуправління є наявність досвіду здійснення подібних проектів і заходів у різних сферах і формах взаємодії держави і бізнесу.

Практичне впровадження принципу співуправління у систему управління агропромисловим виробництвом України передбачає її модернізацію за напрямками (див. рис. 1):

- організація управління: застосування механізмів спільного прийняття та реалізації рішень секторами управління розвитком агропромислового виробництва та агропродовольчого ринку, що передбачає в Україні становлення інституту саморегулювання галузі і агропродуктових ринків і формування системи самоврядування у сфері агропромислового виробництва та агропродовольчого ринку [1];

- організація економіки: розширення співпраці у сфері організації агропромислового виробництва та його інноваційного розвитку на базі кластерних підходів і спільної господарської діяльності [2];

- державно-приватне партнерство: розширення сфер і методів державно-приватного партнерства відповідно до концепції його „широкого” трактування, прийнятої в країнах з найбільш розвинутою і успішною практикою державно-приватного партнерства, а також як інструмент реалізації перших двох напрямків імплементації принципу співуправління в систему управління розвитком агропромислового виробництва та агропродовольчого ринку [3].

Висновки. Отже, комплексна і системна реалізація принципу співуправління має стати необхідною основою модернізації технологій та організації управління розвитком агропромислового виробництва, що дозволить перейти на якісно інший, більш високий, рівень взаємодії бізнесу і державної влади. Подальших досліджень потребують методи і механізми тісно взаємопов'язаних напрямів практичного втілення принципу співуправління, ефективна реалізація одного з яких неможлива без впровадження інших.

Література:

1. Ковалёва Е. В. К вопросу функционирования «третьего сектора» в агропродовольственной сфере Украины / Е. В. Ковалёва // Глобализация и аграрная экономика России: тенденции, возможные стратегии и риски. – М. : ВИАПИ им. А.А. Никонова: «Энциклопедия российских деревень», 2011. – С. 439-440.

2. Ковалева Е. В. Система агропромышленных кластерных объединений в Украине: подходы к формированию // Е. В. Ковалева // Проектирование модели менеджмента организации : научные и прикладные аспекты : сб. науч. ст. VII междуна. науч.-практ. конф., 2 апр. 2010. – Екатеринбург, Россия : Урал. гос. пед. ун-т, 2010. - С. 337-338

3. Ковальова О. В. Інституційні аспекти становлення державно-приватного партнерства у сфері агропромислового виробництва України / О. В. Ковальова // Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері: Збірник матеріалів Тринадцятих річних зборів Всеукраїнського конгр. Вчен. Економістів-аграрників, Київ, 20-21 червн. 2011 р. / Редкол. : П.Т. Саблук та ін. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2011. – С. 248-257.